

Vaiko pojūčiai – kelias į pasaulio pažinimą

Viena esminių ankstyvojo amžiaus vaikų lavinimo krypčių yra vaiko sensorinis (pojūčių) lavinimas. Mažylio pažinimas prasideda nuo aplinkos daiktų ir pasaulio reiškinių suvokimo. Visos kitos formos – įsiminimas, mąstymas, vaizduotė – yra sensorinių įspūdžių rezultatas.

Žmogaus sensorinių (jutiminių) sistemų per kurias pažįstame pasaulį bei save yra aštuonios: skonis, uoslė, klausa, rega, lytėjimas (jos dėka galime jausti prisilietimą, spaudimą, temperatūros pokyčius), proprioceptinė (padeda suprasti savo kūno padėtį), vestibulinė (padeda išlaikyti pusiausvyrą), interorecepcija (padeda suprasti kūno vidinę būklę, dėl jos galime suprasti kaip jaučiamės, ji siejama su emocinių būsenų suvokimu). Į šių sensorinių sistemų receptorių atėjusi informacija sklinda nerviniais takais ir pasiekia smegenis, ten informacija yra apdorojama ir tuomet sukuriamas atsakas į dirgiklį. Tinkamai funkcionuojančios sensorinės sistemos užtikrina pakankamai gerą žmogaus adaptaciją. Pavyzdžiui, jei vaikutis ranką kiša prie karšto objekto, receptoriais bus užfiksuojamas karštis, nerviniais takais informacija nueis iki smegenų ir jose bus apdorojama. Tinkamai veikiant sensorinei sistemai – vaikas atitrauks ranką nuo liepsnos

Sensorinio apdorojimo sutrikimai

Daugelis žmonių turi įvairių sensorinių ypatumų – galite pastebėti, kaip patys kartais judinate koją ar itin mėgstate kramtyti gumą – ir tai visai nėra sutrikimas, šie veiksmai gali padėti geriau susikaupti ar nusiraminti. Kai dėl sensorinių sistemų ypatumų tiek pakinta vaiko elgesys, kad tai ryškiai apsunkina kasdienį gyvenimą, tuomet jau galime įtarti sutrikimą. Sensorinės integracijos ypatumai siejami su tokiais raidos sutrikimais kaip autizmas ir aktyvumo bei dėmesio sutrikimas.

1. **Sensorinės moduliacijos sutrikimai.** Jie skirstomi į per stiprią reakciją į dirgiklius, per silpną reakciją į dirgiklius, bei intensyvių sensorinių dirgiklių siekimą (pavyzdžiui, vieni vaikai gal itin jautriai reaguoti į žmonių ar tam tikrų tekstūrų, etikečių prisilietimus, pradėti verkti ir rėkti, o kiti kaip tik gali būti itin meilūs, mėgstantys glaustytis, net ne visada, kai yra liečiami, mėgti išsitepti.

2. **Motorinių funkcijų sutrikimai** skirstomi į dispraksiją ir kūno padėties sutrikimus. Šis sutrikimas apibūdina prastą gebėjimą valdyti savo kūną ir judesius, tokie vaikai dažnai atrodo nerangūs.

3. **Sensorinės diskriminacijos sutrikimai** apibūdina sutrikusį gebėjimą atpažinti stimulų panašumus ir skirtumus (pavyzdžiui, vaikui gali būti sunku suprasti veido išraiškas, rasti skirtumus paveikslėliuose, suprasti maisto skonį, iš kiek toli sklinda garsas ir pan.).

Pojūčių lavinimas

Yra žinoma, kad lavinant sensorinę sistemą gali pagerėti vaiko mokymosi rezultatai, socialiniai įgūdžiai, nuotaika bei elgesys

Lytėjimo sistema būna labiausiai išsivysčiusi iš visų sensorinių sistemų tik vaikui gimus, tad kūdikiams yra itin svarbus kontaktas oda prie odos. Kitos lytėjimo sistemai naudingos veiklos būtų: piešimas pirštais, žaidimas su įvairių tekstūrų ir formų medžiagomis, žaidimai su skirtingos temperatūros daiktais.

Regos sistemą padeda lavinti žaidimai su skirtingos formos, spalvų žaislais; rasti skirtumus tarp dviejų panašių objektų, piešimas kontrastingomis spalvomis, kaladėlių statymas ir statinių aptarimas.

Klausos lavinimui naudingas dažnas kalbėjimasis su vaiku; dainavimas jam ar kartu su juo; žaidimai su žaislais, kurie paspaudus skleidžia garsus; šokimas pagal ritmą; prašymas išvardinti kokius garsus vaikas girdi šiuo metu. Taip pat naudinga gali būti klausytis gamtos ar klasikinės muzikos garsų.

Uoslės ir skonio lavinimui naudinga pojūčių įvairovė, vaiko supažindinimas su kuo įvairesniu maistu, įvairiais kvapais, taip pat juos įvardinant; galima žaisti žaidimus, kur vaikas turi atspėti, ką jam davėte pauostyti ar paragauti; leisti iš kelių variantų išsirinkti mėgstamiausią ar nemėgstamiausią maistą ar kvapą.

Lavinti **vestibulinę sistemą** padeda saugus kūdikio siūbavimas, pozų keitimas, pakėlimas aukštyn ir nuleidimas žemyn ir pan.; vėliau galima pasisodinti vaiką ant vieno iš tėvų nugaros ir "joti; vaiką galima skatinti laiptoti, čiuožti, suptis, šokinėti, mėginti atlikti judesius užsimerkus.

Proprioreceptinei sistemai lavinti galima naudoti žaislus, kuriuos reikia stumti ar traukti; tinka laipiojimai, o vėliau ir šokinėjimai per kliūtis; burbulų pūtimas; stiprūs apkabinimai, raumenų stipresni paspaudimai ar giliųjų audinių masažai.

Interoreceptinės sistemos geram funkcionavimui pagrindus padeda artimojo gebėjimas atpažinti kūdikio, vaiko poreikius ir juos patenkinti, taip pat šios sistemos lavinimui svarbus rutinos palaikymas. Vėliau galima mokyti vaikus susieti pojūčius kūne su patiriamomis emocijomis

Paminėti veiklų pavyzdžiai tinkantys daugeliui vaikų. Tačiau, jeigu savo vaikučiui įtariate sensorikos sutrikimą – kreipkitės į specialistus, jie įvertins vaiko sensorikos ypatumus ir patars, kokios veiklos būtų naudingiausios būtent jūsų vaikui.

Parengė spec. pedagogė Rima Jankevičienė

